

УДК 354-043.86(477)+061.2

DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4038.22.2018.164725>

Токар Маріан Юрійович

*доцент, кандидат історичних наук, докторант
Львівського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України*
ORCID: 0000-0001-8426-4481
e-mail: carpatia.doslid@gmail.com

ПОЕТАПНИЙ АНАЛІЗ ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Здійснено аналіз динаміки розвитку неурядових громадських організацій в роки незалежності України. Запропоновано власну етапізацію еволюції системи громадських організацій. Окреслено характерні особливості та проблеми взаємодії органів державної влади й інститутів громадянського суспільства. Виділено специфіку громадських організацій, акцентовано увагу на ефективному використанні їх досвіду для перспектив розвитку громадянського суспільства.

Ключові слова: громадянське суспільство; громадські організації; динаміка розвитку; етапізація; взаємодія; держава; влада.

Постановка проблеми. Динаміка розвитку неурядових громадських організацій за роки незалежності України змушує дослідників ретельно вивчити проблеми взаємодії інститутів держави і громадянського суспільства, прослідкувавши їх еволюцію, логіку поетапності розвитку тощо. На нашу думку, неефективно використовується потенціал інтеграції досвіду, ініціатив та можливостей представників органів державної влади, місцевого самоврядування і громадських організацій для вирішення чисельних суспільних проблем на місцях.

Важливо визначити позитивні й негативні явища в розвитку інститутів громадянського суспільства, зокрема громадських організацій, на кожному із етапів їх розвитку, сфокусувавши проблему передусім у трьох вимірах – позиція влади, законодавчі основи, мотивація “третього сектору”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз процесу розвитку громадських організацій в сучасній Україні та проблем їх функціонування, а також місця й ролі у розбудові громадянського суспільства й держави загалом були відображені в працях українських дослідників. Із найновіших публікацій, які ми використовували, доцільно виокремити працю М. Назарука “Історичні аспекти становлення інституту громадських об’єднань”, в якій знаходимо своєрідний підхід до періодизації розвитку

громадських організацій у незалежній Україні [1]. Матеріал І. Кондратенка цікавий постановкою питання ролі громадських організацій у суспільно-політичному житті України та росту попиту на інститути громадянського суспільства через неспроможність інших політичних інституцій ефективно налагоджувати контакт між державою і суспільством [2].

Значної уваги заслуговують й інші аналітичні дослідження нормативно-правових основ функціонування громадських організацій. Так, у праці Н. Гаєвої знаходимо детальний аналіз останньої редакції Закону України “Про громадські об’єднання”, де критиці автора піддається понятійне визначення категорії “громадська організація” та інші сутнісні особливості їх діяльності [3]. У статті С. Іщука “Концептуальні засади реалізації права на свободу об’єднань в Україні” маємо огляд цільових регіональних програм розвитку громадянського суспільства [4].

Грунтовні дослідницькі доробки К. Левчука “Громадські організації України: створення та діяльність (1985 – 1996 рр.)” [5] і тандема ужгородських дослідників М. Басараба і М. Токаря “Громадські організації Закарпаття в боротьбі за державність України (кінець 80-х – початок 90-х років ХХ століття)” [6], висвітлюють участь громадських організацій у суспільно-політичному житті України на зорі її незалежності.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Формулювання цілей дослідження скеровує нас до чіткості у постановці конкретних завдань. У цьому ракурсі нами фокусуються такі серед них: аналіз динаміки розвитку неурядових громадських організацій в роки незалежності України та їх етапизація; окреслення характерних особливостей і проблем взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства; виділення специфіки регіональних громадських організацій та вмілого використання їх досвіду для перспектив розвитку громадянського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Суспільно-політичний розвиток сучасної України тісно пов’язаний із намаганням громадянського суспільства відстояти свій, незалежний від держави, простір, що є звичною практикою для стабільних країн розвиненої демократії. Зрозуміло, що процес демократизації та розподілу публічної влади в Україні має своє особливе національне забарвлення й змістовну специфіку, пов’язану з негативною спадщиною комуно-радянської системи державного управління й тотального контролю держави над суспільною сферою, а також із полікультурною складовою сучасного суспільства. Складність суспільно-політичних процесів упродовж років незалежності вказує на унікальний симбіоз внутрішніх і зовнішніх чинників формування та функціонування таких ключових інститутів громадянського суспільства, як громадські організації. Значну роль у цьому процесі відіграє тип взаємодії влади і суспільства, ступінь впливу держави на розвиток громадських організацій та

мотивація останніх до виконання допоміжних функцій у державі й суспільстві.

З огляду на це, ми спробуємо запропонувати власну етапізацію динаміки розвитку громадських організацій у незалежній Україні. У логіку критеріїв виділення подібної класифікації ми вкладаємо хроніку суспільно-політичного розвитку України, кількісні, якісні та змістовні складові роботи громадських організацій, еволюцію законодавчих підвалин їх діяльності, специфіку взаємин між органами державної влади і об'єднання громадян загалом. Враховуючи ці складові, пропонуємо розглядати організаційний і змістовний розвиток громадських організацій в Україні за роки її незалежності в розрізі таких п'яти етапів: 1) 1987 – 1990 рр.: стихійно-організаційний; 2) 1990 – 1998 рр.: базово-нормотворчий; 3) 1999 – 2005 рр.: масово-мобілізаційний; 4) 2006 – 2012 рр.: інтеграційно-інституційний; 5) 2013 – до тепер: активістсько-волонтерський.

Перший етап – стихійно-організаційний. Хронологічно він охоплює 1987 – 1990 рр. Його основні характеристики полягають у активній фазі хаотичного творення нових інститутів ще лише народжуваного громадянського суспільства, відсутності правового регулювання їх діяльності в умовах трансформації суспільних відносин, відчуженості та протиставлення владним органам держави.

Друга половина 80-х – початок 90-х рр. ХХ ст. стали рубіжним чинником у визначенні українців як політичної нації, готової до відстоювання незалежності України. Відправною точкою суспільної лібералізації стало проголошення генеральним секретарем ЦК КПРС М. Горбачовим на квітневому Пленумі ЦК КПРС 1985 р. курсу на “перебудову” [7]. Передбачені ліберальні зміни в соціально-економічному житті СРСР стосувалися пожвавлення приватно-індивідуальних можливостей самореалізації з метою захисту спільних інтересів громадян у різних сферах. Насамперед цей курс було сприйнято як можливість свободи зібрань, свободи слова, плюралізму тощо. Проте в умовах радянського тоталітарного режиму, коли будь-яке відхилення від загальноприйнятої в державних колах ідеї спричиняло значну підозру, формування незалежних від влади громадсько-політичних утворень було надскладним завданням. Тільки завдяки самовідданій патріотичній волі та внаслідок кризи командно-адміністративної системи розпочався процес інтеграції громадської думки навколо державотворчих намірів народу України [8].

Це прискорило процес творення неформальних груп, клубів, гуртків, організацій та інших громадських об'єднань. Із того часу розгалуження громадських організацій було різноплановим і сприяло появі в їх середовищі нових організаційних форм. Серед них спостерігаємо громадсько-політичні, національно-культурні, просвітницькі тощо. Серед перших громадських організацій, які розпочали процес об'єднання громадськості навколо цих та інших проблем у різних регіонах України, доцільно назвати обласні

відділення Української Гельсінської Спілки, Народного Руху України за перебудову, Товариства української мови ім. Т. Шевченка, “Меморіалу” тощо, діяльність яких активізувала громадян навколо вирішення низки життєвоважливих політичних, соціальних, економічних, культурних, екологічних і духовних питань [9].

Зважаючи на запропонований нами тривимірний аналіз ефективності громадських організацій, перший *стихійно-організаційний* етап був складним через свою суспільну новизну й зародкову форму. Позиція радянських органів державної влади до сутності громадянського суспільства була ворожою, позбавленою суспільно значимого розуміння, неприйнятною за суттю політичної парадигми владної системи управління. Поодинокі прояви природного усвідомлення тогочасних змін представниками владних інститутів не були масовим, а законодавча основа була повністю підконтрольна системним “правилам гри”, порушення яких призводило до трагічних наслідків. Щодо мотиваційних можливостей “третього сектору”, то вони також були обмеженими внаслідок зародкового стану – простір впливу та діяльності остаточно не визначені, а учасники до роботи не готові. Попри це, роль громадських організацій в становленні незалежної України, боротьба за неї на регіональному рівні стали надзвичайно важливим переломним фактором. Представники інтелігенції, студентства, інших соціальних груп населення стали учасниками важливих трансформаційних процесів, беручи участь у діяльності громадських організацій. Саме вони прийняли перший і найважчий удар тогочасної радянської номенклатури і партійних функціонерів, які прагнули реанімувати вимираючий політичний режим.

Другий етап – базово-нормотворчий. Хронологічно він охоплює 1990 – 1998 рр. Його основні характеристики полягають у нормотворчій ініціативі влади, формуванні основоположної законодавчої бази функціональної діяльності громадських організацій в Україні.

Складності цього етапу для розвитку громадських організацій полягали в тому, що за перші роки незалежності України достатньо повільним був процес відходу від нормативно-правової основи радянської політичної системи до нової демократичної. Станом на 1991 р. в Україні діяло приблизно 300 громадських організацій. А впродовж 1992 – 1997 рр. їх кількість наблизилася до 800 організацій всеукраїнського статусу. Попри те, що їх цільова законодавча база не була пріоритетною для законодавців відразу після здобуття незалежності України, демократичні ініціативи все ж поступово відображались у нормативно-правовому полі. 29 вересня 1990 р. Президією Верховної Ради УРСР було прийнято Постанову “Про порядок реєстрації громадських об’єднань”. Редакція цього документа означувала новий виток розвитку громадських організацій, діяльність яких вперше почала відокремлюватися юридично від політичних структур. Фактично ця постанова стала передзаконним актом, яким регулювалися питання

створення та діяльності громадських організацій, вона позбавляла їх одержавленого статусу. А вже 9 жовтня 1990 р. чинності набув Закон СРСР “Про громадські об’єднання”, згідно з яким громадським об’єднанням визнавалися добровільні формування, що виникли на основі вільного волевиявлення громадян, які мають спільні інтереси [10].

Основоположною ж точкою правового регулювання діяльності громадських об’єднань в незалежній Україні стали Закони України “Про об’єднання громадян” (1992 р.), “Про благодійництво та благодійні організації” (1997 р.), “Про професійних творчих працівників та творчі спілки” (1997 р.), “Про молодіжні та дитячі громадські організації” (1998 р.). Про пошкваллення інтересу до проблем розвитку громадянського суспільства свідчать й інші тогочасні міністерські накази і постанови, серед яких: “Тимчасові правила реєстрації благодійних фондів” (1993 р.), “Про порядок легалізації об’єднань громадян” (1993 р.), “Про порядок реєстрації філіалів, відділень, представництв та інших структурних осередків громадських (неурядових) організацій зарубіжних держав в Україні” (1993 р.) [11].

Сформована правова база діяльності громадських організацій відштовхувалася від сформульованих у Конституції України від 1996 р. демократичних принципів побудови нових держави та суспільства, хоча в самому тексті Основного Закону прямих посилань на законодавчу базу громадянського суспільства немає [12]. Водночас на 1996 р. таких суб’єктів у державі вже нараховувалося понад 12 000. Так чи інакше, саме у цей час закладаються правові основи інститутів громадянського суспільства, що відображається, окрім названих документів, і в Цивільному кодексі України та інших законодавчих й підзаконних актах.

Третій етап – масово-мобілізаційний. Хронологічно він охоплює 1999 – 2005 рр. Його основні характеристики полягають у кількісному зростанні громадських організацій різної організаційної форми і територіального впливу.

На цьому етапі громадські організації почали мобілізуватися, зокрема й владою, на вирішення не тільки тогочасних суспільних проблем, а й на виконання замовлення окремих політико-ідеологічних груп, виконуючи переважно функції груп тиску. Особливо це було відчутно в передвиборні періоди (вибори Президента України, парламентські вибори, Помаранчева революція). Одночасно громадські організації почали виступати як запорука демократично проведених виборів [13], що стало наслідком значної уваги до українських суспільно-політичних процесів із боку іноземних демократичних і правозахисних інституцій. Змінилися форми участі об’єднань у виборчих процесах, що стало значним кроком уперед у становленні громадянського суспільства в Україні. Швидко зростала й кількість громадських організацій. Станом на 2000 р. в Україні їх було зафіксовано вже майже 27 000, а в 2004 р. – до 28 000.

У цей час Конституційний Суд України своїм рішенням від 13 грудня 2001 р. обґрунтував законні межі втручання держави в реалізацію права громадян на свободу об'єднання [14]. Суспільно-політичні зміни в країні та нагадування європейських партнерів про демократичний курс держави змушували владу до правових вдосконалень відповідного законодавства. А прийнятий у 2003 р. Закон України “Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань” конкретизував критерії діяльності різних організаційних інститутів громадянського суспільства. Громадяни України відчули можливість демократичного впливу на владу й мотивацію захисту спільних інтересів. Постпомаранчевий період активізував громадянську свідомість і культуру, сприяв відчуттю громадянської відповідальності українців за долю держави, участі в прийнятті суспільно значимих рішень.

Четвертий етап – інтеграційно-інституційний. Хронологічно він охоплює 2006 – 2012 рр. Його основні характеристики полягають у регенерації проявів класичного громадянського суспільства, виходу відповідних інститутів держави, громадянського суспільства на конструктивний діалог, правове корегування спеціалізованого (цільового) законодавства в напрямку адаптації до вимог європейських і світових демократичних норм.

Спроби державної влади вплинути на контроль над “третім сектором” призводять до того, що громадянське суспільство, відчуваючи “просторовий голод”, розпочинає активну фазу самозахисту й активізує свою природну діяльність. Це особливо проявилось під час Помаранчевої революції та у перші роки після неї. Громадяни відчули, що громадські організації справді можуть бути центрами захисту й реалізації їх прав і свобод, потреб та інтересів на засадах спільної громадської мотивації. Відповідну активізацію відчула й інтелігенція та наукова спільнота України, які зініціювали публічну дискусію з владою з приводу подальшого місця й ролі громадянського суспільства і, зокрема, громадських організацій у сучасних суспільно-політичних процесах.

У листопаді 2007 р. у Києві відбувалась Всеукраїнська конференція “Державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства. Нові пріоритети”, яка показала реальні проблеми і можливості інститутів громадянського суспільства в сучасних умовах розвитку України. Учасники науково-практичного форуму вперше намагалися виробити спільну платформу представників державних органів влади і громадянського суспільства в Україні. Це сприяло тому, що вже 21 листопада 2007 р. Кабінет Міністрів України ухвалив Концепцію сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства [15].

На цей період також припала активна фаза взаємодії влади та громадськості, наслідком чого став загальнонаціональний процес складання регіональних цільових програм сприяння розвитку громадянського

суспільства та співпраці органів влади і структур громадянського суспільства [16]. Розпочалася серйозна сконсолідована робота над державною політикою сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, розробка конкретних першочергових заходів щодо її реалізації [17].

П'ятий етап – активістсько-волонтерський. Хронологічно він охоплює період із початку 2013 р. до тепер. Його основні характеристики полягають у відродженні “духу волонтерства” в змісті діяльності громадських організацій, новітнього “узаконення” категорії “громадська організація” та появи в їх діяльності модерних видів роботи (соціально-медичні послуги, креативна індустрія, розвиток місцевих громад тощо).

Взагалі активність громадських організацій на цьому етапі можна розділити на дві змістовні частини. Перша частина – активістська – пов’язана з введенням у дію в січні 2013 р. Закону України “Про громадські об’єднання” (прийнятий 2012 р.), який визначає правові та організаційні засади реалізації права на свободу об’єднання, гарантованого Конституцією України та міжнародними договорами України, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України, порядок утворення, реєстрації, діяльності та припинення діяльності громадських об’єднань [18]. Незважаючи на чисельні поправки, цей правовий документ сформулював більш-менш чіткі визначення та межі функціонування громадських організацій в Україні. Можна вважати, що цей закон став результатом еволюції суспільно-політичних поглядів представників влади і громадянського суспільства, а на думку деяких дослідників, “істотно змінив концептуальні засади конституційного права на свободу об’єднання (ст. 36 Конституції України)” [19]. Чітке визначення формулювання “громадська організація”, яке з’явилося у цій редакції зазначено вище закону, активізує громадян до прояву активної автономної громадянської позиції. Найголовніше, що в цьому законі чітко розмежовано громадські організації від політичних партій, вказано на “географію” об’єднань національного і міжнародного статусу, узаконено самоуправлінську суть і непідконтрольність органам державної влади.

Друга частина – волонтерська – стала прямим наслідком Революції гідності та початком військової окупації Російською Федерацією східних регіонів України, анексії АР Крим і, відповідно, масштабним громадським піднесенням діяльності українського народу на допомогу армії та добровольчим загонам. Це сприяло активізації громадського ресурсу на створення відповідних соціальних умов розвитку свободи особистості та різноманітності демократичних проявів. Значна кількість громадських організацій певною мірою були залучені до волонтерського руху, що сприяло підняттю авторитету “третього сектору” в Україні й надало значного поштовху в розвитку громадянського суспільства.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Аналіз динаміки розвитку громадських організацій в роки незалежності України свідчить, на

нашу думку, про два головні моменти. По-перше, становлення громадянського суспільства сприйнялося громадянами як прямий прояв демократизації суспільних відносин й можливість безпосереднього тиску на прийняття владою важливих суспільно-політичних рішень. Цим можна пояснити й хаотичність творення різноманітних громадських організацій, їх об'єднання в більш інтегровані, масові народні структури. По-друге, корегування цільової діяльності громадських організацій у напрямку реалізації ключової їх сутності, а саме “духу волонтерства”, відбувається досить повільно й ситуативно. Найбільший прояв їх активності припадає на кризові суспільно-політичні події (період боротьби за незалежність України, Помаранчева революція, Революція гідності, проведення АТО, ООС).

Список використаної літератури

1. Назарук М. П. Історичні аспекти становлення інституту громадських об'єднань // Науковий блог. Національного університету “Острозька академія”. URL : <https://naub.oa.edu.ua/2017/історичні-аспекти-становлення-інсти/> (дата звернення: 17.10.2018).
2. Кондратенко І. Громадянське суспільство та його вороги // Український тиждень. 2012. № 13 (230). С.13.
3. Гаєва Н. П. Критичний аналіз Закону України “Про громадські об'єднання”: деякі міркування // Часопис Київського університету права. 2013. № 4. С. 91—95.
4. Іщук С. І. Концептуальні засади реалізації права на свободу об'єднань в Україні // Часопис Національного університету “Острозька академія”. 2012. № 2 (6). (Серія “Право”). URL : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12isiovu.pdf> (дата звернення: 14.10.2018).
5. Левчук К. І. Громадські організації України: створення та діяльність (1985 – 1996 рр.) : монографія. Вінниця : ПП “Едельвейс і К”, 2009. 320 с.
6. Басараб М., Токар М. Громадські організації Закарпаття в боротьбі за державність України (кінець 80-х – початок 90-х років ХХ століття) : монографія. Ужгород : Карпати, 2009. 336 с. (Серія “Studia Regionalistica”).
7. Левчук К. І. Громадські організації України... С. 43.
8. Басараб М., Токар М. Громадські організації Закарпаття... С. 4—8.
9. Там само. С. 8—11.
10. Новые законы СССР. Москва : Юридическая литература, 1991. Вып. 3. С. 19.
11. Назарук М. П. Історичні аспекти становлення інституту громадських об'єднань...
12. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL : <http://ufpp.gov.ua/content/PDF/zakonodavstvo/konstitychiya.pdf> (дата звернення: 20.09.2018).

13. Попов І. Недержавні організації як запорука демократичних виборів // Громадський контроль. URL : http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2005_2/visnyk_st_12.pdf (дата звернення: 17.10.2018).

14. Рішення Конституційного Суду України № 18-рп/2001 від 13.12.2001 р. (справа про молодіжні організації) // Офіційний вісник України. 2001. № 51. Ст. 2310.

15. Про схвалення Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства : Розпорядження № 1035-р від 21.11.2007 р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1035-2007-%D1%80> (дата звернення: 17.10.2018).

16. Іщук С. І. Концептуальні засади реалізації права на свободу об'єднань в Україні...

17. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації : Указ Президента України № 212/2012 від 24.03.2012 р. URL : <http://www.president.gov.ua/documents/14621.html> (дата звернення: 11.10.2018).

18. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.06.2018 р. // Відомості Верховної Ради України. 2018. № 1. Ст. 1. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17> (дата звернення: 04.10.2018).

19. Гаєва Н. П. Критичний аналіз Закону України “Про громадські об'єднання”... С. 94.

Статтю подано: 06.11.2018

Статтю схвалено: 12.11.2018

Tokar Marian Yuriiovich

Docent, Candidate of Historical Sciences, doctoral student of the Department of Public Administration, Lviv Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

ORCID: 0000-0001-8426-4481

e-mail: carpatia.doslid@gmail.com

STAGE ANALYSIS OF DYNAMICS OF PUBLIC ORGANIZATIONS IN THE CONTEXT OF INTERACTION OF THE STATE AND CIVIL SOCIETY

Problem setting. The current development of Ukraine as a state, which constantly announces its path as irreversibly democratic, makes for more effective cooperation between state authorities and civil society institutions in all spheres of social and political life. It is important to identify positive and negative phenomena in the development of civil society institutions, in particular civil society organizations, at each stage of their development during the years of Ukraine's independence, focusing the problem in three dimensions – the position

of the authorities, the legislative framework, and the motivation of the “third sector”.

Recent research and publications analysis. Among the most recent publications useful in our material, it is worth highlighting the work of M. Nazaruk “Istorychni aspekty stanovlennia instytutu hromadskyh objednan”, in which we find a peculiar approach to the division into periods of public organizations development in an independent Ukraine, and I. Kondratenko's material on the role of public organizations in the socio-political life of Ukraine and the growth of demand for civil society institutes.

Much attention deserves N. Gaeva's works on a detailed analysis of the latest version of the Law of Ukraine “Pro hromadski objednannia”, S. Ishchuk, “Kontseptualni zasady realizatsii prava na svobodu objednan v Ukraini” on the target regional programs for the development of civil society and K. Levchuk “Hromadski orhanizatsii Ukrainy: stvorennia ta diialnist (1985 – 1996)”.

Highlighting previously unsettled parts of the general problem. In the context of our research, our attention was paid to following tasks: the analysis of the dynamics of public organizations development during the years of Ukraine's independence and their stages; the outlining of specific features and problems of interaction between public authorities and civil society institutions; the specification of regional public organizations and the skillful use of their experience for the prospects of civil society development.

Paper main body. We offer our own stage of development of public organizations in independent Ukraine. In the logic of the criteria for the selection of such a classification, we put a chronicle of socio-political development of Ukraine, quantitative, qualitative and meaningful components of the work of public organizations, the evolution of the legislative foundations of their activities, the specifics of relations between state authorities and associations of citizens. Fixing positive and negative manifestations at each stage of the development of civic organizations in Ukraine, in our opinion, will have an important cognitive and applied effect for understanding the place and role of civil society, the mechanisms of the “third sector” in the dynamics of the development of democracy in general. Taking into account these components, we propose to consider the organizational and meaningful development of public organizations in Ukraine during the years of its independence in the following five stages: 1987 – 1990: spontaneous and organizational; 1990 – 1998: basic norm-making; 1999 – 2005: mass mobilization; 2006 – 2012: integration-institutional; 2013 – for the present: active volunteerism.

We will try to substantiate the boundaries of the stages of development of public organizations in independent Ukraine and their meaningful content, noting that the problem of their phased evolution should be investigated through a three-dimensional analysis of effectiveness – the position of state authorities to the essence of civil society, the constant application of the legislative framework and the motivation spectrum of the possibilities of the “third sector”. We believe that

due to the unity of these components, we can achieve effective results in the process of democratization of public management and administration, as well as in the sustainable development of civil society.

Analysis of the dynamics of the development of public organizations during the years of Ukraine's independence shows, in our opinion, two main points. Firstly, the formation of civil society was perceived by citizens as a direct manifestation of the democratization of social relations and the possibility of direct pressure on the government to make important socio-political decisions. Secondly, the correction of the target activity of public organizations in the direction of realization of their key essence, namely, the “spirit of volunteering”, takes place quite slowly and situationally. The greatest manifestation of their activity is the crisis of social and political events (the period of the struggle for Ukraine's independence, the Orange Revolution, the Revolution of Dignity, the conduct of the Anti-Terroristic Operation).

Conclusions of the research and prospects for further studies. An analysis of the dynamics of the development of public organizations during the years of Ukraine's independence shows, in our opinion, two main points. Firstly, the formation of civil society was perceived by citizens as a direct manifestation of the democratization of social relations and the possibility of direct pressure on the government to make important socio-political decisions. This can be explained by the chaos of the creation of various public organizations, their association in more integrated, mass popular structures. Secondly, the correction of the target activity of public organizations in the direction of realization of their key essence, namely, “the spirit of volunteering”, takes place quite slowly and situationally. The greatest manifestation of their activity is the crisis social and political events (the period of the struggle for Ukraine's independence, the Orange Revolution, the Revolution of Dignity, the conduct of Anti-Terroristic Organization).

Key words: civil society; public organizations; dynamics of development; stage formation; interaction; state; power.

References

1. Nazaruk, M. P. (2017). Istorychni aspekty stanovlennia instytutu hromadskykh obiednan. *Naukovyi blog Natsionalnogo universytetu “Ostrozka academia”*. URL : <https://naub.oa.edu.ua/2017/історичні-аспекти-становлення-інсти> [in Ukrainian].
2. Kondratenko, I. (2012). Hromadianske suspilstvo ta yoho vorohy. *Ukrainskyi tyzhden*, Issue 13 (230), pp. 13 [in Ukrainian].
3. Haieva, N. P. (2013). Krytychnyj analiz Zakonu Ukrainy “Pro hromadski obiednannia”: deiaki mirkuvannia. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, Issue 4, pp. 91-95 [in Ukrainian].
4. Ishtcuk, S. I. (2012). Kontseptualni zasady realizatsii prava na svobodu obiednan v Ukraini. *Chasopys natsionalnogo universytetu “Ostrozka academia”*, Issue 2 (6). URL : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12isiovu.pdf> [in Ukrainian].

5. Levchuk, K. I. (2009). *Hromadski orhanizatsii Ukrainy : stvorennia ta diialnist (1985 – 1996)*. Vinnytsa: PP “Edelvejs i K”. 320 p. [in Ukrainian].
6. Basarab, M., Tokar, M. (2009). *Hromadski orhanizatsii Zakarpattia v borotbi za derzhavnist Ukrainy (kinets 80 – pochatok 90 rokiv XX stolittia)*. Uzhhorod : Vydavnytstvo “Karpaty”. 336 p. [in Ukrainian].
7. Levchuk, K. I. (2009). *Hromadski orhanizatsii Ukrainy...* pp. 43.
8. Basarab, M., Tokar, M. (2009). *Hromadski orhanizatsii Zakarpattia...* pp. 4-8.
9. Ibid. pp. 8-11.
10. *Novyye zakony SSSR*. (1991). Moskva : Yuridicheskaia literatura. Issue. 3. pp. 19 [in Ukrainian].
11. Nazaruk, M. P. (2017). Istorychni aspekty stanovlennia instytutu hromadskykh obiednan...
12. *Konstytutsia Ukrainy*. № 30. (1996). [in Ukrainian].
13. Popov I., (2018). Nederzhavni orhanizatsii jak zaporuka demokratychnykh vyboriv. *Hromadskyi control*. URL : http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2005_2/visnyk_st_12.pdf [in Ukrainian].
14. Rishennia Konstytutsijnoho Sudu Ukrainy vid 13 hrudnia 2001 r. № 18-пп/2001 (sprava pro molodizhni orhanizatsii). (2001). *Ofitsijnyi visnyk Ukrainy*, Issue 51. St. 2310 [in Ukrainian].
15. Pro shvalennia Kontseptsii spriannia orhanamy vykonavchoi vlady rozvytku hromadianskoho suspilstva. № 1035-р. (2007) [in Ukrainian].
16. Ishtcuk, S. I. (2012). Kontseptualni zasady realizatsii prava na svobodu obiednan v Ukraini...
17. Pro Stratehiiu derzhavnoi polityky spriannia rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini ta pershocherhovi zakhody shodo ii realizatsii. № 212/2012. (2012) [in Ukrainian].
18. Pro hromadski obiednannia. (2013) [in Ukrainian].
19. Haieva, N. P. (2013). Krytychnyj analiz Zakonu Ukrainy “Pro hromadski obiednannia”... pp. 94.

Paper submitted: 06.11.2018

Paper accepted: 12.11.2018

Цитування: Токар М. Ю. Поетапний аналіз динаміки розвитку громадських організацій у контексті взаємодії держави і громадянського суспільства // Демократичне врядування : наук. вісн. Вип. 22 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. URL : www.dv.lvivacademy.com.

Citation: Tokar, M. Yu. (2018). Stage analysis of dynamics of public organizations in the context of interaction of the state and civil society. *Democratic governance*, Issue 22. URL : www.dv.lvivacademy.com.